

dr hab. Sławomir Olszewski

Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie

Diagnoza wzmocnień i obciążeń zawodowych – refleksje na temat autodiagnozy w procesie kształtowania tożsamości zawodowej pedagoga specjalnego

Na funkcjonowanie w zawodzie, sposób realizacji zadań zawodowych, również tych, które podejmuje nauczyciel w ramach diagnozy edukacyjnej, wpływają m.in. właściwości ich wykonawcy, w tym kształtowana przezeń tożsamość zawodowa. Proponowany sposób rozumienia tożsamości zawodowej opiera się na założeniu, iż jest to jeden z subsystemów tożsamości człowieka, powstający i kształtujący się w odniesieniu do sfery zawodowej, do funkcjonowania jednostki w zawodzie. Bazę tożsamości zawodowej stanowią definicje samokonstytuujących się wymiarów i ram, dzięki którym i poprzez które pracownicy tworzą koncepcje „jakim być” oraz „jak działać” w zawodzie, a także „jak rozumieć” swoją pracę. Tożsamość zawodową wyznacza zatem sposób, w jaki ludzie definiują samych siebie w przestrzeni zawodowej dla siebie i innych. Obok zbioru tych profesjonalnych autodefinicji do składników tożsamości zawodowej należą również „profesjonalne ramy interpretacyjne” – ogólne sposoby postrzegania i interpretowania sytuacji związanych z wykonywanym zawodem, zbiory definicji sytuacji, stanowiące konkretne wyjaśnienia związane z określonymi zjawiskami występującymi podczas praktyki zawodowej. Ostatnia składowa tożsamości zawodowej to repertuar strategii interakcyjnych – sposobów, które czynią możliwym skuteczne realizowanie zadań zawodowych i radzenie sobie z problemami pojawiającymi się w trakcie praktyki zawodowej. Tożsamość zawodowa stanowi konstrukt dynamiczny i wielowymiarowy, nigdy w pełni nie może być rozpoznana, znajduje się w ciągłym procesie stawania się. Jest kształtowana bowiem w wyniku autorefleksji, budzonej przez różnego rodzaju wyzwania dochodzące do głosu w trakcie funkcjonowania w zawodzie, przejawia się w sposobie reagowania na wyzwania profesji.

Niepoślednie znaczenie dla kształtu tożsamości zawodowej ma więc znajomość siebie i swojej pracy, podejmowana na bazie autodiagnozy refleksja, oparta m.in. na świadomości zarówno obecności, jak i mechanizmów rządzących funkcjonowaniem czynników wzmacniających i obciążających w pracy. Autodiagnoza może być równocześnie traktowana jako potencjalny czynnik motywujący w działaniach zawodowych.

Punktem oparcia prezentowanej refleksji jest krytyczna analiza możliwości zastosowania w autodiagnozie pedagoga specjalnego Kwestionariusza Obciążeń Zawodowych Pedagoga w opracowaniu Jacka Pyżalskiego i Piotra Plichty.